

establint ponts amb Leibniz. De les restants regles (E, F, G, H, I, K₁ i K₂) destaca l'ampliació dels materials de la F, *quantum*, en les nocions de discret i continu amb citacions de l'*Arbre de ciència* i del *Liber chaos*: graus del caos en el procés de generació/corrupció (pp. 95-96). Pous subratlla la distinció entre temps i duració (regla H, *quando*) i constata que Llull refuta la realitat de l'espai i la del temps (p. 100).

A les pp. 104-106 hi ha la descripció i la transcripció d'una taula lul·liana completa amb números en lloc de lletres, per fer veure millor les qüestions d'ordre. «Cal tenir en compte [...] que el sistema de l'Art general no és un sistema de solucions, sinó una mecànica de versemblances» (p. 106). L'evacuació de la terça figura, la multiplicació de la quarta figura i la mescla dels principis i les regles són descrites sumàriament.

Pel que fa al paper dels subjectes, es comenta que són allò que l'Art tematitza. «Per a situar el lloc dels 'subjectes' en el sistema de Llull, cal recapitular la categoria universal tripartita que funda la connexió entre el món real i el seu reflex abstracte en les frases de l'Art general. La circularitat en què es basa dissol la realitat total en una configuració transversal dinàmica de dues dimensions: la primera enclou les 'qualitats' i els 'objectes', dinàmicament connectats pel triangle central de la figura T o sia el triangle de començ, mitjà i fi; la segona [...] introdueix entre les 'qualitats' i els 'objectes', uns elements productors de relacions» (p. 113). «Amb l'*Aplicació de l'Art general* Llull prova d'introduir, dintre de les formes d'expressió amb què es manifesten les ciències particulars, el model general abstracte que és a la base dels principis i les regles del seu sistema.» La ciència general de Llull no aboleix les ciències particulars, sinó que «es sotmet a un procés d'abstracció purament relacional que ajuda a descobrir en una ciència allò que semblava peculiar d'una altra». L'autor detecta les «cent formes» de l'*Ars generalis ultima* també a l'*Arbre de ciència* i considera que «Llull pretén resoldre el món real en una estructura de comunicació a través de la llengua». L'assaig acaba amb un quadre de disciplines elaborat per l'autor en què Llull «es representava allò que havia de valer com a ciència en la seva època».

Lola Badia

*Semblança d'Antoni Pous*²

Antoni Pous (Manlleu, 1932 – Barcelona, 1976) va ser un personatge polifacètic: poeta, capellà, activista cultural, assagista, pedagog, traductor... Però,

² Aquesta semblança ha estat extreta pel seu autor, Ramon Farrés, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona, de llibre *Antoni Pous: l'obra essencial* (Vic: Eumo, 2005).

malgrat les aptituds innegables que va demostrar tenir en tots aquests camps i la relació fecunda que va mantenir amb importants personalitats de la nostra cultura, la seva vida i la seva obra han quedat relegades a l'oblit. La causa d'això cal buscar-la en dues característiques de la seva trajectòria vital: el seu erratisme i la seva brevetat.

Als setze anys Pous semblava destinat a ser un sacerdot-poeta modèlic, enamorat per igual de la Mare de Déu i de la dolça lira, inspirat per Verdaguer i per Costa i Llobera. Als divuit anys va traspalsar-lo la lectura de les *Estances* de Carles Riba, i això va canviar de manera radical el seu posicionament literari. Juntament amb els seus companys de Seminari, Ramon Cotrina, Josep Esteve, Josep Grau, Josep Junyent, Josep Maria Riubrogent i Segimon Serrallonga, va constituir el que s'ha anomenat el Grup de Vic, que es va donar a conèixer amb l'antologia *Estudiants de Vic, 1951*, prologada pel mateix Riba, com a sòlid nucli literari paral·lel al que per la mateixa època, i sota el mateix mestratge, havien creat a Barcelona Albert Manent, Antoni Comas, Joaquim Molas i companyia.

La seva ordenació com a sacerdot va posar fi provisionalment a les seves vel·leïtats literàries, i Pous es va recloure en una vicaria de poble. Però poc temps després, entre 1958 i 1960, el trobem fent estudis de Teologia a Roma, on descobreix Antonio Gramsci i el marxisme. De tornada a Catalunya és enviat a Igualada, on es dedicarà a formar un grup de joves, batejat amb el nom de Lacetània, en la consciència nacional, cultural i de classe. D'aquí sortirà la publicació *Textos*, un model de revista de cultura i pensament, que va donar a conèixer entre nosaltres Simone Weil, Herbert Marcuse o György Lukács.

Després Pous torna a marxar –l'ambient opressiu del franquisme no el deixa respirar a ple pulmó–, aquesta vegada a Tübingen, on de la mà del gran Eugenio Coseriu es convertirà en el primer lector de català a Alemanya després de la Segona Guerra Mundial. Separat ja definitivament de les seves obligacions eclesiàstiques, Pous crea a Tübingen un reduït però potent nucli de catalanòfils, hi organitza el 1970 els Jocs Florals de la Llengua Catalana, publica una antologia de poesia catalana en edició bilingüe català-alemany, tradueix Walter Benjamin...

Pous va alternar la seva docència a Tübingen amb els estudis de romàniques i lingüística, i quan els va acabar va decidir doctorar-se amb un treball sobre Ramon Llull, que li havia de dirigir, en un primer moment, Eugenio Coseriu. Però l'any 1971 es va traslladar a viure a Zuric, amb la seva companya Susanne Wipf, i va decidir canviar de director: Antonio Tovar, a qui també havia conegut a Tübingen, havia de ser el nou avalador de la seva investigació sobre Llull. Però la conclusió del treball s'anava posposant per diversos motius: una vegada

li van robar el mecanoscrit a Barcelona, després Pous havia tornat a la poesia, i va publicar el volum *El nou bon sempre seguit del desconhort a Jaume d'Urgell* (Quaderns El Bardiol, 1974), també va traduir una antologia de l'obra de Paul Celan...

I llavors, després d'aquesta trajectòria zigzaguejant entre la vocació religiosa i la vocació literària, entre la reflexió i l'acció, entre la pedagogia i la creació, va venir la mort sobtada, als 44 anys, en forma de càncer, i va estroncar una pila de projectes, entre ells la tesi sobre Ramon Llull, que probablement s'hauria titulat *Llenguatge i estructura model en el sistema de Ramon Llull* i que gairebé estava acabada, però que s'ha quedat, com tantes coses de Pous, en esborrany, en projecte.

Ramon Farrés

2. Recordatori de Mn. Pere Joan Llabrés i Martorell (1938-2006)

Pere Llabrés i Martorell va néixer a la ciutat d'Inca, Mallorca, dia 19 d'octubre de 1938. Començà els estudis sacerdotals l'any 1949, que va cursar primer al Seminari Vell, a la ciutat de Palma, i després al Seminari Nou (Son Gibert), on els va concloure l'any 1961. El mateix any passà a la Universitat Gregoriana de Roma, on obtingué la llicència en Teologia (1963), i va continuar després els estudis a l'Ateneu Sant Anselm, fins a l'obtenció de la diplomatura en Sagrada Litúrgia (1965).

De bell nou a Mallorca, la seva activitat se desplegà de forma més destacada en tres camps: la docència al Centre d'Estudis Teològics de Mallorca, la pastoral litúrgica i el conreu de la història de Mallorca i de la llengua catalana. En el camp de la pastoral litúrgica assumí en gran part la tasca duta a terme per l'Església catòlica en l'adopció de les llengües vernacles en la litúrgia, i va traduir al català gran part dels textos litúrgics. Per altra banda, la dedicació a la història de Mallorca, amb una atenció privilegiada a la història eclesiàstica, el menà a publicar nombrosíssimes investigacions monogràfiques i a promoure la recuperació del patrimoni artístic. Entre d'altres ocupà els càrrecs de president de la Comissió Diocesana de Litúrgia, director del Centre d'Estudis Teològics i delegat Diocesà de Patrimoni Cultural. Col·laborà assíduament a les revistes *Serra d'Or*, *Revista Española de Teología*, *Sal Terrae*, *Quaderns de Pastoral*, *Lluc*, *Comunicació*, així com a les obres col·lectives *Gran Enciclopèdia de Mallorca* i *Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya*.

Mn. Pere J. Llabrés fou un gran promotor de la causa lul·liana amb nombroses iniciatives per refermar la presència de Ramon Llull en la vida cultural i reli-